

The Epstein Files

Shiur# 526 | Aug 30th 2025

פרשת שופטים פרק כא פסוק ז

וַעֲנוּ וַאֲמָרוּ יְדִינוּ לֹא שִׁפְכָה שְׁפָכְךָ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:

רש"י שם

ידינו לא שפכה - וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה.

חזקוני שם

וענו ואמרו אזקנים קאי דסליק מיניה. ידינו לא שפכה כתיב בה"א ללמד שבעל הבית חייב לאורח שלו ה' דברים אכילה שתיה לוויה לינה מתנה דבר גדול או דבר קטן. וכי עלתה על לבנו שזקני ישראל ב"ד שופכי דמים אלא לא בא לידנו ופטרנוהו בלא מזונות פרש"י והיינו ידינו לא שפכה, כלומר מזונות הוצרך ולא היו לו, וראה אחד נושא מזונות ובא לחטפן ממנו לאונס רעבוננו ועמד זה עליו והרגו. ועינינו לא ראו לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוויה פרש"י חבורה שילך עמו הכי מיתניא והכי פרש"י בסוטה. וד"א ועינינו לא ראו מכאן למלוה את חברו שצריך לעמוד במקומו עד שיתעלם מעיניו.

העמק דבר פרשת קדושים פרק יט פסוק טז

א תלך רכיל בעמיק. פי' עם עמיק, וכמש"כ לעיל פי' הרמב"ם הל' עדות פי"ז משמעות לא תענה ברעך עם רעך, והכוונה כאן דהרכיל דרכו למכור ממקום למקום, וכן הנושא דברים של אדם לחבירו, ובזה מוכר את אותו האדם לחברו שינקום בו, וזה מיקרי שהוא רכיל בנפש אדם, והזהירה תורה שלא תמכור את עמך, ואינו נ"מ למי הוא מוכר אם לישראל או לעובד כוכבים, והנ"מ הוא רק את מי הוא מוכר:

לא תעמוד וגו'. אפי' אין אתה הרכיל וגורם נטילת נפשו, אלא הוא עפ"י סיבה מעצמו עומד בסכנת נפש, אסור לך לעמוד על דם רעך, אבל רכילות אסור אפילו לא יהא נוגע לנפשו ודמו ממש אלא היזק וכדומה, מכל מקום הרי הוא מוכרו לך. ועוד נכלל בסמיכות אזהרות אלו, שאף ע"ג שאזהרה לא תלך רכיל, מכל מקום לא תעמוד על דם רעך, היינו אם יודע שאיש אחד רוצה לירד לחייו של אדם אחר, ה"ז מחויב להודיע ואסור לעמוד על דם רעך:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד ב

מפרסמין את החנפין מפני חילול השם. ופרש"י מפרסמין את החנפין - שהן רשעים ומראין עצמן כצדיקים, אם יש מכיר במעשיו - מצוה לפרסמו מפני חילול השם, שבני אדם למידין ממעשיו, שסבורין עליו שהוא צדיק, ועוד, כשבא עליו פורענות בני אדם אומרים: מה הועיל לו זכותו.

שו"ת מהר"ם שיק חושן משפט סימן נ

ע"ד עובדא ביש שאירע שאחיו המנוח המופלא מוה' מרדכי ז"ל מת באסרו חג של פסח שנת תרכ"ג מיתה פתאומיות ר"ל ונחשדת אשת אחיו שהיא נתנה לבעלה סם המות ויש כמה אומדנות על זה וקצת הודאה גם היא נחשדת מאיש אחר אשר לפי הנראה הוא הי' בעצה הרעה הזאת עמה וכו' מעכ"ת נ"י שגאוני מדינתינו כתבו לו שתמוה גדולה אצלם על כבוד אביו הגאון הצדיק נ"י דמה זו שתיקה ושלדעתם מצוה לבער הרע ושלא לחפות עליו ועל הנחשד ונפש תחת נפש ושו"פ דם האדם באדם דמו ישפך עכ"ל הצריך:

ולדעתי הנה בוודאי מי שמחוייב מיתה שעשה מה שעשה בעדים והתראה אסור לרחם עליו והב"ד מוזהרין בלאו דלא תחוס עיניך וכמ"ש הרמב"ם בפ"כ מסנהדרין דין ד' ולהרמב"ן בשורש י"ד למנין המצוות להרמב"ם איכא מ"ע על זה דכתיב ובערת הרע מקרבך ודרשו חכ"ל תבער עושי הרעות מקרבך ואפילו אדם שאינו גואל הדם מוזהר כדמוכח בחולין דף קל"ט וק"מ דהמ"ע כולל שיביאו את המחוייב אל הב"ד. ולדינא אין הרמב"ם מחולק

על הרמב"ן בזה אלא שבחר במנין אחר ואפילו לא ידעינן דמחוייב מיתה אלא שיש חשש שחייב מיתה כ' הריב"ש בתשובה סי' רל"ו שחייבים הב"ד לחובשו כדילפינן מקרא וניקה המכה מכאן שחובשין אותו. ואפילו לא התרו בו או עדות מיוחדת וכי"ב או בזמה"ז מ"מ כונסין אותו לכיפה וכו' הרמב"ם בפ"ד מה' רוצח דיין ח' דגורמין מיתתו:

מיהו נראה מהתם דדווקא ביש עדים עכ"פ אבל ע"י ע"א או ע"י הודאת פיו אף על גב דלא קי"ל כרש"י במכות דף ה' ע"א דס"ל דגם במיתה אמרי' מודה בקנס פטור וכמו שהקשו התוס' שם על רש"י מ"מ אין כונסין אותו לכיפה ואין גורמין מיתתו מדפריך בסנהדרין דף פ"א ע"ב הורג נפש בלא עדים מנא ידעינן ולא משני כשהודה ואפילו על אומדנות וכמו שאמר שמעון בן שטח בשבועות דף ל"ד דאמר לי' לההוא רשע מי הרגו כו' אלא מה אעשה שאין דמך מסור בידי וכדמוכח מהתם דאין עדות נפשות מתקיימות בידיעה בלא ראיה ואפילו לענין כניסה לכיפה וגרם מיתה משמע דדין אחד להם וכעין שכל נמי הריב"ש בס' רנ"א. (וכ"ש בנידון הנ"ל שהחשד הוא דנחשדו שנתנו סם המות במאכל דהוי רק גרם עיין ש"ך חו"מ סי' שפ"ו ס"ק כ"ג ובב"ק דף מ"ז ובסנהדרין דף ע"ז דבמסבב מיתה ע"י גרם פטור כו') וא"כ כיון שאסור להורגו אין רשאין למוסרו למשפט לאוה"ע הדנין והורגין בהודאת פיו כן הי' נראה לכאורה:

אמנם כד נעיין בזה מצינו להריטב"א שהוכיח בב"מ דף פ"ד גבי מעשה דר"ש בן אלעזר ור' ישמעאל בר"י דאי איכא הורמנא דמלך בזה רשאי דאל"כ קשה האיך לא מסרו נפשם ר' שמעון ב"א ור"י ב"ר יוסי דהרי בשפיכת דמים הדין דיהרג ואל יעבור וע"כ דהמלך יש לו רשות בזה לצורך תקנת העולם ודינו דין וכשם שמצינו שהרג דוד המע"ה שאת הגר העמלקי בהודאת פיו שהוא הרג את שאול ואמר פיך ענה בך עיין שם וכו"כ הרשב"א בתשובה המובאת בבית יוסף סי' שפ"ח דמהני רשות המלכות בזה ודינם דין שנצרך לצורך תקנת העולם וכו"כ הריב"ש בתשובה בס' רנ"א שאפילו ע"י ישראל שיש להם הורמנא דמלכא כפי הרשות שניתן להם הדין כן:

אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות רוצח הלכה ד' וה' נראה דדווקא מלך ישראל יש לו רשות לדון להריגה שכל שם בלשונו דאפילו בגוונא דפטורין מ"מ אם ראה מלך ישראל להורגם בדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו וכן אם ראה ב"ד להורגם בהוראת שעה ואפילו אין בו כל זאת הרי הב"ד חייבין מכל מקום להכותם מכה רבה הקרובה למיתה ולצערם וגם שלא יהי' הדבר למכשול וכדי לאיים על שאר הרשעים עכ"ל עכ"פ נראה מדבריו דזה דווקא במלך ישראל. ובאמת קשים לי דבריו מש"ס ב"מ דף פ"ד הנ"ל ותו דכן מוכח נמי בש"ס שבועות דף ל"ה ע"ב דדריש קרא ומאתים לנוטרים את פרי דמלכותא דארעא דקטלה חד משיתא בעלמא לא מיענשא והגם דכתבו התוס' שם דמיירי בשעת מלחמה מ"מ מוכח דאין חילוק בין מלכי ישראל למלכי אוה"ע כל שעושין לתקנות העולם דיניהם דין. ומרן הגאון זצ"ל בחת"ס חח"מ סי' מ"ד רצה לומר דמהתם ילפינ' דינא דמלכותא דינא. ועוד קשיא לי מדברי הכ"מ בפ"ה מה' יסודי התורה הלכה ה' שם שכל דלכך פסק הרמב"ם כר"ל בירושלמי פ"ח דדווקא בייחוד לחיוב מיתה דלשון כשבע בן בכרי ולשון הקרא אשר נשא יד במלך משמע כן. וקשה אכתי דלמא דווקא נגד מלך ישראל אלא וודאי דאין סברא לחלק וזה דלא כדברי הרמב"ם הנ"ל:

ואפשר כיון דריב"ק קרי לי' לרשב"א שם בב"מ חומץ בן יין ואליו לר"י ב"ר יוסי התרעם עליו בזה ונהי דמ"מ מוכח דגם למלכי אוה"ע ניתן הרשות מ"מ אפשר טעמם דאיכא חילול השם להרוג ישראל בפילוליהם ולכך לא כ' הרמב"ם אלא מלך ישראל. מיהו אכתי אי משום הא לא ארי' דמושכחת לה כמעשה דהריב"ש סי' רנ"א דהי' לישראלים רשות מן המלכות והוי לי' לאשמעינן בכה"ג דמותר. ואפשר דלרבנותא נקט הרמב"ם מלך ישראל עיין בתשובת מרן הנ"ל דיש סברא לומר דדינא דמלכותא דאוה"ע בי' שייך טפי דינא דמלכותא עיין שם:

אמנם כל זה לדינא אבל מהתם עצמו מוכח דלכל הפחות אין לגדולי ישראל להתאמץ ולהשתדל וכמ"ש הרשב"א בתשובה הנ"ל המובאת בב"י סי' שפ"ח. ומגדולה מזו אפילו יש חשש סכנה לכלם כ' הרמב"ם דאפילו יחדוהו ואפילו חייב מיתה דאין מורין כן וכמו"ש בפ"ה מה' יסודי התורה הלכה ה' והוא מהירושלמי. והגם דהב"ח בתשובה סי' מ"ג צידד בזה וכל סברות לחלק ולדבריו יש גם כן מקום לחלק ולהתיר. מ"מ הש"ך ביו"ד סי' קנ"ז סקט"ו לא ישרו בעיניו החילוקים עיין שם. ולכך נהי דאין למחות לאחרנא ומאן דעביד ומשתדל כדין עביד דיש לו הרבה פוסקים לסמוך עליהם. מ"מ עכ"פ אין לגדולי ישראל להשתדל בזה אלא להיות בשב וא"ת וכמו שאמר שמעון בש"ט ומה אעשה שאין דמך מסור בידי ועיין בשאלת יעב"ץ ח"ב סי' ט' וכעת אינו בידי כו' והמקום יפרע מהם וד' יגזור פרצת עמו בני ישראל ברחמים דברי יידו הדו"ש הק' משה שיק מברעזאווע:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כה עמוד ב

אמר רב אשי: האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבזויה בגימ"ל ושי"ן.

תלמוד בבלי מסכת נדה דף סא עמוד א

הא אמור רבנן האי לישנא בישא, אף על גב דלקבולי לא מבעי - מיחש ליה מבעי.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ה סימן כח

לסלק תלמידים בישיבה שביזו כבוד אחד הרמ"ם

הנה בדבר השמועות הנוראות שהגיעו לנו בדבר השערוריה הגדולה אשר איזה בחורים מהישיבה רודפים בנפש את הרה"ג ר' שליט"א ובחרוף וגדוף וקללות נמרצות אשר לא נשמע כזה בישיבות שהוא מקום להתחנך ולהתגדל בתורה ובמעשים טובים ובמדות נכונות הראויין לתלמידי חכמים, ובמעשים כאלו שהוא בזוי תורה ות"ח הוא מדברים דמשכא יצרא כמינות, דהא גם ענין בזוי ת"ח הוא מעניני כפירה, אפשר ח"ו לאימשוכי זה על עוד בני ישיבה, לבד מה שלשון הרע עצמו ומחלוקת וכדומה הם דברים המושכין, שלכן פשוט וברור שאסור להחזיק בישיבה בחורים כאלו, והחוב הוא על כל מי שבידו לראות שיגרשום מהישיבה, ואף אם ליכא עדים

ממש כדין התורה לממון ולעונשין לא שייך כאן שהוא ענין בזיון ת"ח וקטטות ומריבות כמפורש בחו"מ סימן ל"ה ברמ"א סעיף י"ד אף שהיה זה גם לממון ולעונשין, וכ"ש שזה אינו לממון ולעונשין אלא שהוא להשקיט המריבות שסגי בזה אומדנא ושמיעת קול, וגם בכלל ליכא שום קנין ואף לא חזקה בעלמא לתלמידי הישיבה שיהיו מוכרחין להחזיקם בהישיבה, שלכן ודאי לא שייך בזה ענין עדים, והא אף אם לא טובה השמועה של איזה תלמיד בשביל ענינים אחרים הרי יש לשלחו מהישיבה בעצם, אך אם אינו באופן שיש לחוש לקלקול אחרים טוב בדרך עצה להתגלגל עמו אולי ייטיב דרכו, אבל בדברי רשעות ואכזריות אף בסתם בין אדם לחבירו, וכ"ש בלגלוג ובזיון ת"ח ויותר מזה בחרוף וגדוף ואיומי מיתה והכאה, וכ"ש לת"ח גדול זה שהוא מרביץ תורה בישיבה זו והוא רבם, שאסור להחזיק בחורים כאלו אף כשאיכא רק חשד גדול וכ"ש כשיש אומדנות ושמועות עליהם, ומוכרחין לגרשם מהישיבה בלא שום שיהיו אפילו יום אחד ושעה אחת, וכשיעשו דין באלו שהקול עליהם ביותר אולי יסגי בזה שהאחרים ישמעו ייראו, ולא יהיה שום מכשול בהישיבה ויתרבה לימוד התורה בהישיבה כפי הראוי לישיבה גדולה וחשובה כזו.

ולכן מוטל על הרה"ג מוהר"ר שליט"א יושב ראש של ההנהלה לסדר תיכף ישיבת הנהלה שהוא עם הרה"ג מוהר"ר שליט"א ועם הרה"ג מוהר"ר שליט"א ולשלח מהישיבה אלו הבחורים שידועים ע"פ אומדנא וע"פ השמועה שהם המחרפים והמגדפים. והשי"ת יתן שישרה השלום והאמת לכבוד שמים ולכבוד התורה.

וע"ז באנו על החתום למען קיום הישיבה וכבוד התורה ולומדיה והשראת השלום והאמת בב' דר"ח אייר תשל"ד.

נאום, משה פיינשטיין.

שולחן ערוך אבן העזר הלכות סוטה סימן קעח סעיף כ

אשת איש שטוענת על איש אחד שהוא רודף אחריה, והוא מכחישה, אין להאמינה כדי לייסרו, אבל יגזרו עליו נדוי, שלא ידבר עמה כלל, ושלא ידורו בשכונה אחת, ואם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות, ראוי לגעור בו בנזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה וידחוהו בשתי ידיים כמו שארז"ל מלקין על לא טובה השמועה (שמואל - א ב, כד), וכמו שכתב הרמב"ם בפכ"ד מסנהדרין.

שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק א סימן קפה

בשנת תרי"ג אירע בעיר אחד נשמע קול על מלמד אחד שמתגורר שם זה שמנה שנים והילדים אשר למדו אצלו בקטנותם וכעת הם בני י"ג שנה ויותר הם מעידים שבקטנותם כאשר למדו אצלו טימא אותם במשכב זכור ר"ל ובקיץ העבר כשנודע הדבר לאיש ירא אלקים צעק צעקה גדולה ומרה ובא הדבר לפני הרב האב"ד והנה לא רצו לקבל גבי"ע = גביית עדות = וזה האיש קבל על עצמו באלה ובשבועה שתיכף אחר הזמן יסע משם והנה אח"כ

רצה להיות מלמד בלבוב וכאשר נשמע הקול בלבוב שלח בעה"ב אחד נכבד מכתב להרב אבד"ק והוא השיב כי ישב עם ב"ד לחקור ולדרוש הדבר ולא מצא שמץ פסול עפ"י ד"ת ולא הי' שום בירור על הענין ואין לו לדיין אלא מה שענינו רואות והמכתב הנ"ל תחת ידו הוא וע"כ הבעה"ב דשם החזיקו המלמד שיהיו שם כי אמרו שהוא אומן והחצוף הנ"ל צווח ככרוכיא שהוא קשר בוגדים שהם קלי הדעת ומה גם שנתן להפז"מ חמשים רייניש כסף על רעקריטרינג וע"כ המה נוגעים בדבר. והנה בפ' וארא הגיעני מכתב עם גב"ע מחותם בחתימת שלשה אנשים נכבדים והעיד אלי איש אחד שמכיר בטב"ע החתימות והעידו שני בחורים האחד הוא כעת בן ט"ו שנה והאחד הוא כהיום בן י"ג שנה ויותר שבילדותם בהיותם לומדים אצלו כבני ט' שנה או פחות היה מטמא אותם במשכב זכור כי היו שוכבים אצלו במטה בחדר אשר דר שם והדברים באו ברוב ענין אשר הוא מגונה להעלות על הספר וזאת אשר השבתי באמת כבר הארכתי בזה בתשובה דלפסול האדם צריך שיהיו שני עדים כשרים והבאתי דברי הפר"ח והריטב"א דלפסול אדם צריך שני עדים כשרים והיא כד"נ וא"כ כאן שהיו קטנים בעת שהיה המעשה ואינם נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקוטנם כמבואר /בחו"מ/ סימן ל"ה רק במילי דרבנן וכאן לפסול את האדם ודאי לא נאמנים אמנם לפמ"ש המהרי"ק והתה"ד וקבעו הרמ"א בש"ע שבמקום שא"צ /שא"ד/ להיות עדים כשרים נאמנים אפילו אשה וקטן וא"כ בדבר זה שבדאי א"א להיות גדולים וא"א שתהיו עדות בדבר דבלי ספק האיש הלז אף אם הוא רשע ופריץ אבל במסתר מעשהו ורק בילדים קטנים משחק וכמתלהלה בזיקים ואומר הלא משחק אני א"כ פשיטא דנאמנים להעיד ומה גם דאטו אנו רוצים לפסלו לעדות ולשבועה רק דאמר' דשמא עשה זאת וכבר אמרו בנדה דף ס"א האי לישנא בישא אף דלקבולי לא בעי למיחש מיהא מבעיא ובמ"ק דף י"ח אמרו דהאי לישנא בישא עכ"פ מקצתו אמת וא"כ איפוא אוי לנו שבימינו עלתה כך שיהיה איש כזה מלמד תינוקות של בית רבן אשר הבל פיהם טהור ויש לחוש שהבל פיו הטמא יטמא אותם וע"כ על דעתי שמהראוי להסיר כתר המלמדות מעל ראשו ויחושו לנפשם עד אשר ישוב בתשובה שלימה ובסגופים כראוי ואז ישוב לקבל ד"ח =דברי חבירות= ויהיה לו לכפרה על חטאיו וכ"ז שאינו מתודה על חטאיו לא שייך תשובה כמ"ש התב"ש בסמ"ב והארכתי בזה בתשובה לדראהביטש בדבר השו"ב אשר שם והוגד לי בשם אחד גדול הגאון הצדיק וחסיד מו"ה דוד זצ"ל בעהמ"ח אהבת דוד ויהונתן שפירש בדרך מוסר מ"ש בש"ע המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי הקדש ואמר שקאי על מי שמטיל קרי ואמר שזה מן הצופים ולפנים דעינא וליבא תרין סרסורי דעבירה לזה אמר לא ישב שאינו מועיל תשובה ופניו כלפי הקדש ודפח"ח.

והנה במ"ש למעלה מהך דלישנא בישא אף על גב דלקבולי לא בעי למיחש מיהא מבעיא מצאתי אח"כ במהרי"ק שורש קפ"ח שכתב דדוקא להציל אותם הוא דמותר להמנע אבל לא לענוש אותם שום עונש ולבייש אותם אסור ע"י לישנא בישא אמנם זה דוקא שם שלא היה רק לישנא בישא לבד אבל כאן היה גב"ע אף דאין כאן עדים כשרים עדיף מלישנא בישא ופשיטא דיש למנוע מלתת לו תלמידים כנלפע"ד.

והנה בש"ק פ' תולדות בשנה ההיא הגיעני שני מכתבים המדברים ומליצים טוב על האיש הלז. וזה אשר השבתי לשניהם ביחד מ"ש הרב להתנצל על מה לא קיבל עדות וכתב בתחלה עפ"י דברי מוהר"ם מינץ בתשובה סי' ע"ה שאין לגבות עדות להוציא לעז הנה תשובתו בצידו וכמ"ש בעצמו דשאני כאן דהוא לאפרושי

מאסורא ואני מוסיף שכן מבואר גם לענין עדות א' דקי"ל דטוביה חטא וזיגוד מנגד ומבואר בש"ע חו"מ סימן כ"ח דאם הוא לאפרושי מאסורא שרי ומ"ש מעלתו דגוף דברי העדים אינם כלום דהם קטנים כ"כ בזה בתשובתי וע"כ לא הבינותי גם מ"ש מעלתו דהם עדות מיוחדת ולפסול אדם בעי שיהיה עדות אחת דהוה כד"נ =כדיני נפשות= לא הבינותי דאני אמרתי עדיף מיני' דאפילו עדות מיוחדת ליכא ודמי להאי ציידא והנה עתה אשיב כסדר מ"ש על דברתי דלאפרושי מאסורא ל"צ לגבות בפני בע"ד ומ"ש מעלתו די"ל דבאיסורין כיון דל"צ הגדה בב"ד כמ"ש הגאון בעל נתה"מ בסי' ל"ח ובסי' כ"ח באורך ה"ה דא"צ לקבל בפני בע"ד דדוקא על הב"ד הזהירה תורה לקבל בפני בע"ד הנה גוף סברתו אינו מתקבל כי גם דברי הגאון במחכ"ת לא נהירין כלל ויפה השיב עליו במשובב דרשו משם ואינו רוצה להתווכח עם הגאון מפני עשה דכבוד תורה והנה מ"ש לחלק דדוקא אם אנו באים לפסול האדם מחזקת כשרותו בזה צריכין לקבל בפני בע"ד אבל כאן אין אנו באים רק להרחיקו שלא ילמוד עם תלמידים עד שישבו אין אנו באין לפסול אותו וע"ז כתב מעלתו שלא הבין כלל שיחתי דבכ"מ שאנו פוסלין אדם אינו רק עד שישבו בתשובה ואפ"ה אי אפשר לפסלם ואני אומר דיפה כתב שלא הבין שיחתי דכוונתי בפשיטות דדוקא היכא שאנו מוציאים אותו מחזקת כשרותו בזה אמרינן דסתם כל אדם בחזקת כשרות וא"א לפסלו שלא בפניו ובפרט לקפח פרנסתו אבל כאן אטו נפסל בשביל זה מחזקת כשרותו רק שאנו אומרים שמלמד תינוקות צריך להיות ירא וחרד לדבר ד' יותר משאר בני אדם וכאן אנו רואין דהוא קל ע"כ צריכין אנו להרחיקו שישבו בתשובה שלימה א"כ ע"ז ל"ש שום קבלת עדות שלא בפני בע"ד וכל שנשמע עליו קול כזה כדאי בזיון וקצף שיהיו מלמד שם עד שישבו בתשובה שלימה ומ"ש דכבר נפסלו כיון שקבל עדות שלא בפני בע"ד הנה רואה אנכי שבשביל זה לא רצו לקבל העדות תחלה שאם יקבלו אחרים בודאי לא ירצה לבא לפניהם וא"צ לבא לפניהם וגם מתיראים לקבל עדות וא"כ אף שיקבלו עדות שוב יפסלו אבל לא הועילו בתקנתם דלא קי"ל דעביד איניש לאחזוקי דיבוריה כמ"ש הקצה"ח סי' כ"ח ס"ק ז' וסימן ל"ג ס"ק ב' והקצה"ח האריך בראיות ברורות וכן נכון לדינא כמ"ש בתשובה לק"ק פרעמישלאן ומ"ש על מ"ש בשם מהרי"ק והש"ע סימן ל"ה דנהגו לקבל אף עדות קטן כל דא"א שיהיה שם עדים כשרים וע"ז כתב דבמהרי"ק מבואר שצריך להיות התובע טוען ברי תמהני דשם שייך טענת בריא ומהטעם שכתב מהרי"ק דאל"כ לא שבקת חיי אבל כאן מה ריעותא יש במה שאינם טוענים ברי ואטו היו צריכין לדעת ואנן על זה העדות סומכין ומ"ש דל"ש אין אדם מע"ר =משנים עצמו רשע= דרצונו לעשות תשובה וע"ז כתב מעלתו דזה שייך דוקא לגבי עצמו אבל לא לענין לפסול האדם עי"ז מאד תמהני דאטו פוסלין ע"י עדותם דהא באמת עדות קטנים היו אבל העדות לפסול הוא מצד התקנה ומ"ש דשייך פ"ד לא יפה כוון דכאן כשאנו מפלגין דבורא שלא רבע לזה שוב אין כאן שום עדות דבאמת הוא קטן רק דאמרינן מ"מ היו שם ומפני התקנה מקבלים אבל שיעיד שרבע ע"ז לא מהמנין ליה וז"ב.

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק ג סימן רלא

מסירה לשלטון משום תיקון העולם

תוכן השאלה אחד יודע ידיעה ברורה שמישהו מתעלל בילד או בילדה בעניני כיעור, ובאופן שאין בידינו לעצור

בעדו שלא ימשיך במעשיו הרעים, האם מותר להודיע על כך לפקיד הממשלה.

והנה זה לשון הרשב"א בתשובותיו חלק ג' סימן שצ"ג "רואה אני שאם העדים נאמנים אצל הברורים רשאים הן לקנוס קנס ממון או עונש הגוף הכל כפי שיראה וזה מקיום העולם שאם אתם מעמידים הכל על הדין הקצובים בתורה ושלא לענוש אלא כפי שענשו תורה - נמצא העולם חרב - ונמצאו פורצין גדרו של עולם, ונמצא העולם שמם, וכבר קנסו קנסות במכה את חבריו כו' בכל מקום ומקום דנין לגדור את הדור וכן עושין בכל דור ודור ובכל מקום ומקום שרואין שהשעה צריכה לכך - והנה אמרו שרב הונא שהיה בבבל קץ ידא ולפיכך הברורים אלו שעשו זה אם ראו צורך השעה ותיקון המדינה כדין עשו, וכ"ש בדאיכא הורמנא דמלכא וכענין שעשו ר' אלעזר ברבי שמעון בריש פרק הפועלים" -.

מתוך דברי הרשב"א שמעין דבדבר שיש בו משום תיקון העולם יש כח לחכמי ישראל שבכל דור ודור לגדור גדר ולעמוד בפרץ גם במקום שאין לנו צירוף של הורמנא דמלכא, וממה שכתב הריטב"א בחידושו לבבא מציעא משמע לכאורה שכחו של הורמנא דמלכא הוא מדין מלך, וזה לשונו "אמר להו תפסוהו, והא דדאין בלא עדים והתראות, ושלא בזמן סנהדרין, שאני הכא דשליחי דמלכא הוא ומדיני המלכות להרוג בלא עדים והתראה לייסר העולם כמו שאמרו בדוד שהרג גר עמלקי ושלוחו של מלך כמותו", אך כפי האמור בדבר שיש בו משום תיקון אין צריך בקבלת הורמנא דמלכא. אכן כל זה להתיר להודיע לממשלה הוא באופן שהדבר ברור שאכן ידו במעל, ובזה יש מקום תיקון העולם, אך באופן שאין אפילו רגלים לדבר, אלא איזה דמיון אם נתיר הדבר לא רק שאין בזה משום תיקון העולם אלא הרס העולם יש כאן, ויתכן שבגלל איזה מרירות של תלמיד כלפי המורה מעליל על המורה או בגלל איזה דמיון - שוא מכניסים אדם למצב שטוב מותו מחייו, על לא עול בכפו, ואין אני רואה שום היתר בדבר.

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג אות ריח

והנה כי תראה אדם אשר ידבר דבר או יעשה מעשה, ויש לשפוט דברו ומעשהו לצד טובה ולצד הזכות, אם האיש הוא ירא אלקים - נתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת, גם כי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת לכף חובה, ואם הוא מן הבינונים אשר יזהרו מן החטא ופעמים יכשלו בו - יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קכז, ב): הדין את חברו לכף זכות המקום ידינו לכף זכות, והוא מצות עשה מן התורה, שנאמר (ויקרא יט, טו): "בצדק תשפוט עמיתך", ואם הדבר נוטה לכף חובה יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל תכריעו לכף חובה, ואם האיש ההוא רוב מעשיו לרוע או בחנתו כי אין יראת אלקים בלבבו, תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה, שנאמר (משלי כא, יב): "משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים לרע", וכבר הקדמנו לך פירושו.

אור החיים פרשת ראה פרק יג פסוק יח

ונתן לך רחמים ורחמך. כוונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו

בהמתם מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח המעשה. ואומרו ורחמך העיר בזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי כמו כן יתנהג ה' עמו שאין ה' מרחם אלא לרחמן:

פתחי תשובה סימן קנו

סימן קנו ילך לעסקיו וכו'. המ"ח כאן האריך באיסור לשון הרע ובחשו' מהר"י מבדנא (סי' לח) דאפילו להוציא עולמו מן החשד לא יאמר פלוגי עשה אף שהוא חמת אלא יאמר אני לא עשיתי ע"ש. וראיתי להזכיר פה ע"ד אשר כל הספרי מוסר הרעיון העולם על עון לה"ר ואכזי מרעיש העולם להיפוך עון גדול מה וגם הוא מצי' יוסר והוא מניעת עולמו מלדבר במקום האריך להזיל את העשוק מיד עושקו. דרך משל במי שראה באחד שהוא אורב על חבירו בערמה על הדרך במדבר להרגו או שראה חותר מחסרת בלילה בביתו או בחנותו היחכן שימנע מלהודיע לחבירו שיזהר ממנו משום איסור לשון הרע הלא עונו גדול משואל שיעבר על לא תעמוד על דם רעיך וכן בענין ממון הוא בכלל השבת חבירה ועמה מה לי חותר מחסרת או שרואה משרתיו גונבים ממנו בסתר או שותפו גונב דעתו בעסק או בחבירו מטעהו במקח וממכר או שלום מעות והוא גברא דלאו פרענא הוא וכן בעניני שידוך והוא יודע שהוא איש רע ובליעל ורע להתהקן עמו כולן בכלל השבת חבירה גופו וממונו ועמה איך לנו הגדר והגבול לומר עד פה מדבר ולא יוסר והכלל בזה שהדבר מוסר ללב אם כוננו לרעת האחד הוא לשון הרע אבל אם כוננו לעובת השני להציל ולשמרו הוא מצוה רבה וזהו לדעתי עומק כונן הירושלמי שהביא המ"ח דמוסר לדבר לה"ר על בעלי המחלוקת. ולבאורה קשה ע"ז מהא דאמרין מ"ק (דף עז) דיליף דבשליח ב"ד אין בו משום לשון הרע מדכגיד למשה העיני האנשים ההם תוקר וכו' ומאי ראי' ה' עדת קרח ה"ה בעלי המחלוקת. והוא אשר דברתי דודאי גם על בעל מחלוקת אין לספר במס' רק בדבר המחלוקת שהוא לופה רעת חבירו אז מותר לגלות גנותו להציל חבירו ולפ"ז מוכיח שפיר דמה שאמר למשה מה שאמרו עדת קרח הוא בלא תועלת וע"כ הוא רק משום דשליח ב"ד מותר שוב מלחתי כן בגליון הש"ס על היחשלאמי. ועמה כמה פעמים אנו רואים תקלת חברינו בהרשע הפרוסה לרגליהם מאדם רע וטובשים פנינו באמרנו מה לנו להכניס בדבר אשר אינו נוגע לנו ועי' בחשו' מקום שמואל (סי' לא) אהא דמתאמרני באפי מרא לית ביה משום ל"ב היינו דוקא במחשיון לשם תוכחה אבל לא לקנטור ע"ש ובדברים כאלו וכי"כ כבר אמרו חז"ל בדבר המסור ללב נאמר ויראת מאלהיך:

חפץ חיים רכילות - באר מים חיים כלל ט ס"ק ג

דאם איננו מכין לתועלת הוא פטור ממילא מלספר מחמת חשש איסור רכילות, דהלא לא תעמוד על דם רעך כתיב, ואף בענין ממון וכו"ל.